

Nr 236.

Av herr **Molin**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående omarbetning i visst syfte av strafflagens bestämmelser rörande ämbetsmäns rättsliga ställning och företrädesrättigheter.

Enligt strafflagens 25 kapitel, som handlar om brott av ämbetsmän, har samhället till synes erhållit all den garanti, som rimligen kan fordras, för att ämbetsmännen ej ostraffat skola kunna förvandla sitt tjänande åt samhället till husbondevälde, övergrepp och annat. Att straffsätserna gjorts höga och olika slag av brott, vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet noga specificerats, torde komma sig av de ledsamma erfarenheter, som samhället fordom haft av ett förtryckande och pinande fogde- och ämbetsmannavälde. Samtidigt som ämbetsmännen i strafflagen sålunda tillhöllos att, bildligt talat, hålla sig på mattan, gävos ämbetsmännen å andra sidan det skydd, deras auktoritet ansågs böra kräva, och följaktligen fastslogos straffsätser gent emot den, som utan fog ville förgripa sig mot ämbetsmännen.

En var vet nu, hurusom det vill till att vara synnerligen graverande saker mot en ämbetsman, innan han, med den rättspraxis, som under tidernas lopp utvecklats, blir åtalad och dömd enligt 25 kapitlet strafflagen. Ja, det torde kunna sägas, att strafflagskapitlet ifråga mer och mer nedsjunkit till en lag på papperet, men ej i verkligheten. Detta har jämte de rigorösa straffsätserna å den, som i tal eller skrift understår sig att utöva kritik å ämbetsmäns göranden och låtanden, verkat därbän, att ämbetsmännen numera känna sig ofelbara och kunna börja tillåta sig vad som hälst. Därtill har också bidragit den utveckling, samhällslivet kommit in på, nämligen att allt fler och fler ämbetsmän och ämbetsmannaklasser växa

upp. När, såsom nu sker, nya ämbetsmän växa upp såsom svampar ur jorden, omgärdade med skyddsparagrafer i strafflagen gent emot enskild och samhällelig kritik och i skydd av den praxis, som utvecklat sig, att endast grövre försyndelser riskera åtal och straff, har tillståndet här i landet faktiskt blivit sådant, att ämbetsmännen ej längre kunna betraktas såsom samhällets tjänare utan såsom allmänhetens herrar och despoter. Det ledsammaste är dock att allt detta skett och sker, icke i trots av utan tillfölje den s. k. demokratiska utvecklingen. Den humana åskådning, som gjort sig gällande, att straff endast i yttersta fall bör utkrävas för brott, har framför allt kommit ämbetsmännen till godo. I skydd av denna fördel och med vetskap om de straffsatser, som hota ämbetsmannakritiserande medborgare, på vilka straffsatser våra ämbetsmän och domstolar sannerligen ej anse sig vilja lasta, har tillståndet här i landet juridiskt och praktiskt sett blivit så, att varje minsta liten kritik emot en ämbetsman likställes med beskyllning för brott, om nämligen ämbetsmannen känner sin »värdighet» kränkt och vederbörande ha mage till att hålla efter. Såväl stora som små själar finnas ju i ämbetsmännens krets. Det är väl, att så stort antal kan räknas bland de större, men tyvärr finnas också många små själar, för vilka den nu lagliga möjligheten att nedtysta och straffa offentlig kritik, kan bliva och understundom blir en svår frestelse.

Den nu allt mera grundade rättsuppfattningen är, att enda sättet att hålla vårt offentliga liv sunt, är den enskilda och offentliga kritiken, ej blott emot statsmakterna utan även mot ämbetsmän och enskilde. Den nya, modärna rättsuppfattningen måste fördöma, att en ämbetsman, även om han är än så undermålig, skall kunna i skydd av strafflagens bestämmelser slå ned kritiken genom åtal och ställa sig själv på ofelbarhetens plan. Förhållandet blir så mycket mera kränkande för rättsuppfattningen, som den åtalade kritikern ej äger rätt att bevisa sanningen av sin kritik. Bevismaterialet, hur öppet det än kan ligga framme, tillmätes ej någon betydelse vid utformandet av straffet. Resonemanget är, att ingen får säga ett ont ord om en ämbetsman, såvida inte ämbetsmannen förut varit tilltalad och dömd för tjänstefel. Härom vore naturligtvis mindre att säga, om det rättsmedvetandet vore grundat, att 25 kapitlet i strafflagen obönhörligt i alla skiften och skeden tillämpas och kommer att tillämpas. Men då så ej sker, utan allmänheten måste veta, att 25 kapitlet i fråga ytterst sällan tillämpas och, när det sker, endast

då det gäller grövre förmyndelser, måste det fastslås, att allmänhetens rätt till kritik allt mer och mer kringskurits och av strafflagens ordalydelse att döma numera försvunnit. Att kritiken detta allt oaktat fortfarande gör sig gällande, beror främst därpå, att det stora flertalet ämbetsmän trots tradition och nedärvd byråkrati likväl ej undgått den modärna tidens inflytelser och tillägnat sig en mera modärn rättsuppfattning, som förbjuder dem att slå ned kritiken med strafflagsparagrafer.

Utän tvivel är denna fråga om obeskuren rätt till sanningsenlig och lojal kritik gent emot våra ämbetsmän av stor samhällelig betydelse. Härmed menas den kritik, som ej sker under tryckfrihetens vida hägn. Det är enligt nutida rättsuppfattning helt enkelt absurt, att kritisk granskning av en ämbetsmans göranden och låtanden kan vara fullkomligt straffri, om kritiken avlevererats i form av en tidningsartikel, men belagd med böter eller fängelse, om samma kritik skett muntligen eller i handskrift.

På grund av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med den pågående allmänna revisionen av strafflagen ville låta verkställa sådan omarbetning i strafflagens bestämmelser rörande ämbetsmännens rättsliga ställning och företrädesrättigheter, att allmänhetens rätt till saklig och lojal kritik icke äventyras av straffpåföljder.

Stockholm den 21 januari 1919.

Emil Molin.